

SPFs riktlinjer för arbete enligt vetenskapliga principer (delmål 19)

Bakgrund

Enligt Socialstyrelsens nya målbeskrivning för ST-utbildningen skall en specialistläkare oavsett specialitet ha ”förmåga till ett medicinskt vetenskapligt syn- och förhållningssätt, kunskap om forskningsmetodik, inklusive epidemiologiska grundbegrepp, samt om metoder för evidensbaserad medicin och granskning av vetenskaplig information.” Målet tillgodoses genom delmål 19 i målbeskrivningen, där man som metod för lärande bland annat anger ett skriftligt individuellt arbete enligt vetenskapliga principer. Socialstyrelsens föreskrifter reglerar inte innehåll och omfattning av detta arbete, endast att handledaren för momentet ska inneha specialistkompetens. I avsnittet "Frågor och svar om läkarnas ST – skriftligt individuellt arbete" framgår att specialistföreningarna ska ta fram egna rekommendationer om hur föreskrifterna lämpligen tillämpas inom den egna specialiteten.

Svenska Läkarsällskapetets utbildningsdelegation och Sveriges Läkareförbunds utbildnings- och forskningsdelegation har formulerat allmänna rekommendationer för det individuella vetenskapliga arbetet, för bland annat omfattning i tid och handledarkvalifikationer. Det anges att förutsättningarna för målet kompetens inom medicinsk vetenskap samt uppfattningen om hur målet ska utformas kommer att variera mellan specialiteterna, men att rekommendationerna skall ses som ett minimum. I rekommendationerna understryks vikten av att målet vetenskaplig kompetens ges lika stor tyngd i ST-utbildningen som övriga mål. SPFs riktlinjer ska ses som en tillämpning av SLS/SLFs rekommendationer.

Innehåll

Det vetenskapliga arbetet kan grunda sig på litteraturstudier, empiriska kvalitativa eller empiriska kvantitativa studier. Det är eftersträvansvärt att arbetet i första hand baseras på empiriska data, vilket underlättas om det utförs inom ramen för ett befintligt forskningsprojekt. Exempelvis kan ST-läkaren delta i datainsamling och göra en preliminär analys av en avgränsad datamängd, eller göra en sekundäranalys av redan insamlade eller publicerade data utifrån en ny frågeställning. Om ST-läkaren väljer att göra en litteraturstudie bör de valda artiklarna på något sätt analyseras, exempelvis med någon form av statistisk metod, för att läromålen ska kunna uppfyllas.

Handledare

Enligt SLS/SLF rekommendationer bör en person med vetenskaplig kompetens motsvarande en doktorsgrad finnas med i planering och utformning av arbetet. Vidare anger man att ”den vetenskapliga kompetensen inte behöver ligga inom den egna specialiteten om ämneskompetens kan tillhandhållas via ordinarie handledare eller på annat sätt inom specialiteten”. För att tillgodose behovet av kvalificerade handledare och projekt med hög kvalitet kan ett alternativ vara att handledaren utgörs av forskningsaktiv person på annan klinik eller på ett universitet, utan att denne behöver vara specialist i psykiatri (eller läkare). Man kan i dessa fall arrangera delad handledning mellan exempelvis en forskande (disputerad) icke-läkare och icke-disputerad specialistläkare, där den senare kan bidra med tolkning i relation till den kliniska verksamheten. Ytterligare alternativ är att handledaren är forskarstuderande psykiater, där dennes handledare då blir ansvarig för den vetenskapliga kvaliteten.

Omfattning i tid

SPF ställer sig bakom SLS/SLFs rekommendationer om att det individuella arbetet bör omfatta minst 10 veckor under hela ST-perioden, inklusive de teoretiska momenten.

Projektplan

Som grund för arbetet upprättar ST-läkaren tillsammans med handledaren en projektplan. Planen kan vara kortfattad (1-2 sidor) men ska innehålla bakgrund med några centrala referenser, frågeställning, metod, en etisk värdering samt beskriva klinisk relevans. Projektplanen bör bedömas av en disputerad person, förslagsvis någon på den egna kliniken som verksamhetschefen utser. Ett annat alternativ är att det görs av studierektor för ST i samråd med en disputerad person utanför kliniken. Granskningen bör ske innan ST-läkaren påbörjar sitt arbete.

Former för godkännande

Arbetet skall utmytna i ett skriftligt individuellt arbete utfört enligt vetenskapliga principer. Texten bör innehålla en sammanfattning (abstract) som motsvarar uppsatsens innehåll. I bakgrunden belyses forskningsområdet med hjälp av relevanta referenser, och centrala begrepp definieras. En tydlig frågeställning ska anges. Metodbeskrivningen ska vara utformad på ett sådant sätt att läsaren kan få full förståelse för vad som gjorts, och ska innefatta adekvat beskrivning av statistiska analyser samt beaktande av etiska aspekter. Resultatredovisningen är relevant i relation till arbetets frågeställning och utformas på ett välstrukturerat sätt. I diskussionsdelen ställs arbetet i relation till existerande forskningsläge. Diskussionen skall även innehålla en beskrivning av studiens begränsningar samt resultatens kliniska betydelse. Slutligen ska uppsatsen innehålla en komplett referenslista. Omfattningen styrs av projektets innehåll men 10-20 sidor inklusive tabeller, figurer och referenser kan anses vara rimligt.

Arbetet ska även redovisas muntligt vilket exempelvis kan ske i form av ett seminarium på kliniken. Man bör också sträva efter att presentera de vetenskapliga arbetena i form av föredrag eller poster på exempelvis FoU-dagar, Svenska Psykiatrikongressen eller Medicinska riksstämman.

Redan disputerade ST-läkare anses fylla kravet på genomfört arbete. Vidare kan författarskap på publicerad vetenskaplig artikel motsvara delmålet förutsatt att ST-läkaren bidragit aktivt till dataanalys och skrivande (vilket oftast motsvarar första- eller andranamn i författarlistan). I *alla andra fall* skall arbetet utföras inom ramen för ST-utbildningen. Personer som gör vetenskapligt arbete inom ramen för psykioterapiutbildning kan i vissa fall anses ha genomfört utbildningsmomentet, förutsatt att de innehållsliga kraven är uppfyllda.

Vem godkänner arbetet?

SLS/LF anger att det vetenskapliga arbetet bör granskas av ”professionens företrädare” och att miniminivån bör vara medicinsk doktorsgrad, vilket också SPF ställer sig bakom. Verksamhetschefen är ytterst ansvarig för att ST-utbildningen utförs i enlighet med målbeskrivningens krav, och avgör därmed på vilket sätt kvaliteten på de vetenskapliga arbetena ska säkerställas. En möjlighet är att uppsatsen granskas av en disputerad person enligt samma förfarande som för projektplanen, alternativt att handledaren godkänner arbetet. Som för övriga delmoment kräver socialstyrelsen att intyg för uppfyllt delmål signeras av en specialist som genomgått handledarutbildning.

Etik

Lagen om etikprövning av forskning som avser människor (2003:460 och 2008:280:192) definierar forskning som: 'Vetenskapligt experimentellt eller teoretiskt arbete för att inhämta ny kunskap och utvecklingsarbete på vetenskaplig grund. Undantaget är sådant arbete som utförs inom ramen för högskoleutbildning på grund- eller på avancerad nivå'. Det vetenskapliga arbetet under ST kan sägas motsvara ett sådant elevarbete. Grundregeln är ändå att samtliga arbeten som kan uppfattas som forskning på människa ska etikprövas. Behovet av etisk prövning granskas av den person som bedömer projektplanerna. Det är ytterst verksamhetschefens ansvar att de vetenskapliga arbetena uppfyller gällande etiska krav. Svårigheten med etisk värdering underlättas om ST-läkarna i första hand söker upp redan existerande och etikprövade projekt hos aktiva forskarhandledare.

Identifiera handledare och projekt

ST-läkaren bör uppmuntras att tidigt under sin utbildning aktivt söka handledare och projekt, också utanför kliniken. SPF rekommenderar att kliniken upprättar en förteckning över disputerade läkare och över tänkbara projekt och att denna aktualiseras av ST-studierektor. Vidare bör man sträva efter att öka kontaktytor mellan ST-läkare och forskare genom seminarier, forskningsdagar och journal clubs.